

Õpetame küberkiusamist peatama!

Küberkiusamise ennetustund IV kooliastmele

Autor: Kristiina Treial, SA Kiusamisvaba Kool, 2024

EESMÄRK

Saada probleemülesannet lahendades teadlikumaks küberkiusamise olemusest ning selle peatamise võimalustest ning valmistada ette hariv lahendus kindlale sihtrühmale.

Õppeülesande läbimisel õpilased:

- omavad põhjalikku ülevaadet küberkiusamise olemusest,
- oskavad seda ära tunda ning teavad peamisi viise küberkiusamisest hoidumiseks ja selle peatamiseks,
- on valmis õpitut teistele edasi õpetama.

SIHTRÜHM: 10.-12. klass

SEOS ÜLDPÄDEVUSTEGA JA LÕIMING

Toetab: sotsiaalset- ja kodanikupädevust, koostööoskuste rakendamise kaudu suhtluspädevust. Turvaline internetikasutus - digipädevus. Oma probleemilahenduse analüüs - õpipädevus. Soovitused lõiminguks: sotsiaalne, informaatika, keel ja kirjandus.

VAJA LÄHEB:

Probleemi kirjeldus "ÜLESKUTSE", juhised õpetajale, meeskonnatöö spikker, ülesande juhised õpilastele, esitlusvahendid valminud tööde esitlemiseks. Aega kahe osas: 45 min + kuni 90 min esitlusteks ja refleksiooniks.

KOHANDAMINE

Ülesande raskusastet saab korrigeerida nt soovitusliku allikmaterjali valikuga - kas kindlalt piiritletud ja lihtsad allikad või nt hoopis ingliskeelsed ja teaduslikumad.

ETTEVALMISTUS JA TAUST

See õppeülesanne lähtub reaalsest vajadusest ühiskonnas, kutsus üles päris probleemi lahendamata. Küberkiusamine on uuringute järgi aina kasvav probleem. See levib just sotsiaalmeedias aktiivsemate noorte hulgas. On teada, et suur osa küberkiusamisest on otsapidi ka kooliga seotud, kas põhjustades koolis järellainetusi või olles koolis toimuvast kiusamisest alguse saanud. Kuid nii õpetajad kui lapsevanemad ei oma piisavalt head ülevaadet noorte küberkiusamise kogemustest, selle ennetamise ja peatamise võimalustest. Tuntakse ebakindlust küberkiusamise teemadel arutledes. Samuti on kõhkclusi selles osas, mida noored ise üldse küberkiusamisena tajuvad. Parim võimalus on lasta noortel endil täiskasvanuid õpetada: jagada oma arvamusi ja kogemusi, väljendada ootusi abistamisviiside osas.

Õppetegevus on üles ehitatud probleemilahenduse ülesande põhimõtte - õpilased saavad avatunnis lähteprobleemi "ÜLESKUTSE", mõned peamised allikmaterjalid ning juhised probleemi lahendamise protsessi sujuvaks toimimiseks. Kuidas täpsemalt iga rühm probleemi lahendab, jääb õpilaste endi otsustada. Lahenduse täpsem ootus on meelega jäetud veidi lahtiseks, et võimaldada loovust ja innovatsiooni. Oma lahendust tuleb aga teistele tutvustada ning selle üle arutada. Õpetaja võib koos noortega kasutada võimalust oma lahendusi jagada Kiusamisvaba Kooliga ning nii aidata päriselt muutust luua.

I TUND - START

HÄÄLESTUS JA SISSEJUHATUS

5 minutit

Õpetaja juhatab teema sisse:

Küberkiusamine on kasvav probleem nii laste ja noorte kui ka täiskasvanute hulgas. Just sellega seoses alustame täna rühmades probleemilahenduse projekti. Asume koos lahendama päris muret.

Õpetaja suunab õpilased rühmadesse.

ÕPPIMINE

30 minutit

Õpetaja juhendab probleemilahenduse I etappi (kasuta JUHENDIT ÕPETAJALE, lisa 1):

1. Õpetaja jagab igale õpilasele meeskonnatöö spikri (lisa 2). Õpilased tutvuvad sellega paari minuti jooksul.

2. Õpetaja jaotab rühmadesse lähteprobleemi "ÜLESKUTSE" (lisa 3). Õpilased tutvuvad probleemi kirjeldusega. Arutavad paari minuti jooksul, mida nad teada said. Õpetaja võib küsida arutelu toetavaid küsimusi, nt millest üleskutse räägib, kas olete nõus seal kirjutatuga?

3. Õpetaja jagab rühmadele rühmatöö juhendid (lisa 4) ning selgitab, millised tegevused õpilasi ees ootavad (vt ka JUHEND ÕPETAJALE, lisa 1). Õpetaja võiks tutvustada õpilastele eesmärgi SMART mudelit ning eriti suunata õpilasi hindama oma eesmärgi realistlikkust - kuivõrd nende plaan oleks kokkulepitud aja raames saavutatav, nt kas nad saavad valmis ehitada äpi või teha pika video, kui neil on vaja juba nädalakahe pärast tulemust esitleda ja vaba aega napib. Õpilased teevad rühmatöö juhendi toel läbi probleemilahenduse sammud 1-5. Õpetaja jälgib rühmade edenemist ja aega, eesmärgiga, et tunni lõpuks jõuaks plaan enam-vähem valmis.

Kes saavad sammud 1-5 rutem valmis, võivad asuda juba lahendusega tegutsema.

KINNISTAMINE, RAKENDAMINE, REFLEKSION

10 minutit

Iga rühm esitleb lühidalt oma probleemi määratlust ja eesmärgi sõnastust.

Õpetaja palub igal rühmal veelkord hinnata, kui realistlik on, et nad oma plaani teostada jõuavad ning julgustab vajadusel plaane kohendama.

Õpetaja julgustab vahepealsel ajal aegsasti suhtlema, tegevusplaani järgima ning murede ja tõrgete korral õpetajalt abi küsima.

II TUND - TULEMUSED

HÄÄLESTUS JA SISSEJUHATUS

5-10 minutit

Õpetaja juhatab sisse probleemilahenduse tulemuste esitluse.

- Iga rühm saab esitlemiseks 5 minutit ja 5 minutit aruteluks
- Esitlejatele anname edasiviivat tagasisidet. Vajadusel õpetaja juhendab, kuidas anda toetavat, edasiviivat tagasisidet: mida toome välja positiivsena, mida võiks teisiti teha. Tagasiside juhised võib üheskoos läbi arutada ja tahvlile märkida. Tagasiside antakse lähtuvalt õppeülesande eesmärkidest.

ÕPPIMINE

40-60 minutit

Rühmad esitlevad oma töö tulemusi ning arutlevad nende üle lühidalt.

Õpetaja juhendab ja mudeldab tagasiside andmist. Kuluv aeg varieerub rühmade arvust ja esitletavast materjalist tulenevalt. Nt kui on valminud õppevideo, mis pikem kui 5 minutit.

KINNISTAMINE, RAKENDAMINE, REFLEKSION

10-20 minutit

Õpetaja suunab õpilasi rühmades arutama, mida sellest probleemilahenduse meeskonnatööst õpiti (nii küberkiusamise kui meeskonnatöö ja probleemi lahendamise kohta).

- Mida sain teada enda ja rühmakaaslaste koostööskuste kohta?
- Mis aitas koostööd teha? Mis takistas?
- Mida uut sain mina ise küberkiusamise peatamise kohta teada?

Soovi korral võib kasutada ka kirjalikku enesehindamist või rühmas vastastikust hindamist.

**ANNA TUNNILE
TAGASISIDET SIIN!**

JUHEND ÕPETAJALE

Ettevalmistus.

Õpetaja moodustab enda valitud viisil probleemilahenduse rühmad. Hästi töötavas rühmas võiks olla 5 õpilast. Iga õpilane saab meeskonnatöö spikri (lisa 1) ning paar minutit sellega tutvumiseks.

I etapp - Probleemilahenduse alustamine klassis

1. Õpetaja jagab rühmadele probleemi kirjelduse (lisa 3). Õpilased tutvuvad sellega. Vajadusel arutatakse läbi keerulised mõisted.
2. Rühmad määratlevad probleemi. Probleemi kirjeldust on võimalik mitmeti mõtestada ja sellest tulenevalt võib valitav lahendustee erineda.
3. Ajurünnak lahendusviisi osas. Õpilased pakuvad rühmas probleemiga seonduvaid mõtteid ja ideid vastavalt sellele, kuidas otsustati probleemile läheneda. Ideid võib vabalt esitada, praegu veel ei põhjenda, ei hinda ega kritiseeri. Kirjutaja paneb kõik pakutud mõtted kirja. Niimoodi tegutsedes aktiveerivad õpilased oma eelteadmised ning saavad vihjeid, mida neil on vaja juurde uurida-õppida.
4. Eesmärgi püstitamine. Ajurünnakus kogutud ideed analüüsitakse, põhjendatakse, seostatakse, kuni jõutakse ühise eesmärgi ehk probleemi võimaliku lahenduse sõnastamiseni. Eesmärk tuleks panna kirja. Eesmärk võiks olla SMART:
 - S (Specific) – KONKREETNE – arusaadav ja tulemustele suunatud;
 - M (Measurable) – MÕÕDETAV – on selgelt aru saada, kas eesmärk on saavutatud;
 - A (Achievable) – SAAVUTATAV – on põhimõtteliselt saavutatav ega jää vaid ideeks;
 - R (Relevant) – ASJAKOHANE – on võimalik lahendus probleemile, kooskõlas sellega, inimesele oluline;
 - T (Timely) – AJASTATUD – eesmärgi saavutamiseks on kindel (täht) aeg.
5. Plaani koostamine. Eelneva arutelu käigus on selginenud, millised vajalikud teadmised ja oskused on rühmaliikmetel juba olemas ja mida on vaja juurde õppida. Rühma liikmed otsustavad ühiselt, kuidas vajalike infoallikate tutvumisega, lahenduseks vajalike oskuste õppimise ja tulemuse loomisega edasi liigutakse. Kes, millise aja jooksul ja mida teeb. Plaani võiks viia eesmärgi saavutamiseni.
 - Õpetaja rõhutab seda, et kõik rühmaliikmed peavad vajaliku materjali läbi töötama, isegi kui seda on võimalik omavahel ära jagada. Selle abil muutub võimalikuks ka probleemile ühe, parima lahenduse leidmine ja elluviimine.
 - Õpetaja teavitab, millal ja kuidas toimub tulemuste esitlus ja analüüs, sh kui on plaan kasutada rühmaliikmete vastastikhindamist ja oma kogemuse refleksiooni.

II etapp - iseseisev õppimine

Rühmas seatud eesmärgi saavutamiseks toimub järgnevalt iseseisev töö erinevate teabeallikatega. Õpetaja võib siin õpilasi toetada vihjete või viidetega. Õpilaste juhises on mõned allikaviited olemas. Õpetaja julgustab õpilasi vahepeal omavahel suhtlema ja ühiselt tegevusplaani täitmist jälgima. Õpetaja saab vahepeal uurida, kuidas läheb ning tõrgete ja probleemide korral rühmi toetada. Näiteks võivad rühmaliikmed õpetaja abi vajada, kui tekib konflikt, mõni rühmaliige ei panusta või mõni ootamatus takistab plaani järgi tulemuseni jõudmist. Vajadusel võib rühmadega ka vahekohtumisi teha.

III etapp – Tulemuste kokkuvõtted klassis

Rühmad esitlevad seda, kuidas nad probleemi mõtestasid ja millise lahenduse ni nad jõudsid.

Esitluse järel saab iga rühm nii õpetajalt kui kaasõpilastelt edasiviivat tagasisidet. Hindamise puhul saab siin kasutada kujundavat hindamist tagasisidestades nii küberkiusamist puudutavate õpitulemuste saavutatust kui ka probleemilahendus- ja meeskonnatöö oskuste kasutamist.

Probleemilahendusõppel rühmades on soovitatav kasutada ka vastastikhindamist, st rühmakaaslased annavad tagasisidet üksteise panusele lahendamise protsessis ja tulemuseni jõudmisel.

Protsessi lõpetab õpilaste refleksioon - mida ma sellest probleemilahenduse meeskonnatööst õppisin? Võib julgustada mõtlema nii küberkiusamisega seonduva kui ka meeskonnatöö ja probleemilahenduse kogemuste peale. Mida näiteks avastati enda ja meeskonnakaaslaste koostööoskuste kohta? Mis aitas koostööd teha? Mis takistas? Mida uut sain mina ise küberkiusamise peatamise kohta teada?

MEEKONNATÖÖ SPIKKER

Olete alustamas rühmas ühe olulise probleemi lahendamist. Teie ees olev väljakutse ei ole kergete killast, mistõttu on igaühe pingutus, panus ja mõtted väga väärtuslikud.

Siin on mõned soovitused, mis toetavad teil üheskoos lahenduseni jõudmist.

- Rõõmustage iga rühmakaaslase üle - nemad on sinu abijõud ja teine vaatenurk. Tervita nende ettepanekuid ja kuula arvamusi. Jaga ka omi mõtteid, sest just sul võib olla info või idee, mis teid edasi aitab.
- Koostööd alustades võite jagada omavahel rollid ja ülesanded. Oluline on, et igaüks saab panustada. Meeskonnatöök on kasulik kokku leppida, kes juhivad arutelusid, kes teeb märkmeid, kes jälgib aega ja tegutsemisplaani. Aruteludes osalevad kõik sõltumata rollist.
- Tehke kokkulepped koostööprotsessi osas, nt kuidas tegutsete edasi, kui tund on läbi, kas istute pärast koos raamatukogus, jätkate veebis suheldes või muul viisil. Mugav on näiteks luua ühiselt täidetav dokument, kuhu saate ühiselt vajalikku materjali koondada. Millised ühiselt täidetavate dokumentide võimalused teil käepärast on?
- Leppige kokku tegevus- ja ajakava: kes ja milliseks ajaks millised tegevused ära teeb. Leppige ka kokku, kuidas vahepeal protsessi jälgite, kuidas teete kokkuvõtteid, kui hästi te oma lahendusplaaniga edenate.
- Ärge unustage ka koos rõõmustamist ja üksteise tänamist, ku probleemi lahendusega tulemuseni jõuate! Arutage üheskoos, mida meeskonnas sellise probleemi lahendamine teile õpetas.

Kui meeskonnatöö käigus tekib probleeme või tõrkeid, proovige neid koosmeeles lahendada, vajadusel paluge õpetaja appi. Ärge jätke probleeme vinduma, nii kannatab kogu lahendamise protsess.

Mõnusat koostööd ja rõõmu tulemustest!

ÜLESKUTSE

Hea gümnaasiuminoor!

Küberkiusamine on ka Eesti ühiskonnas kasvav probleem. Sellega saavad aina rohkem pihta nii lapsed, noored kui ka täiskasvanud. Kuid nii uuringutest kui erinevatest aruteludest on kõlama jäänud, et esiteks ei osata küberkiusamist üldse hästi ära tunda ja teiseks ei osata ka selle peatamiseks väga midagi peale hakata. Mis üldse on küberkiusamine? Kas täiskasvanud ja noored tajuvad seda ühtemoodi või erinevalt? Millised lahendused abistavad, millised mitte?

Nõutust kohtab nii laste kui eriti just täiskasvanute seas. Ka noored on rääkinud, et ootavad lapsevanematelt ja õpetajatelt mõistmist, asja tõsiselt võtmist ning abi probleemi lahendamisel, kuid täiskasvanud nagu ei oska ja ei tea.

Oleme jõudnud veendumusele, et parimad õpetajad saavad olla siin noored. Noored, kes küberkiusamisega vahetult kõige enam kokku puutuvad ja samas oskavad juba ka päris hästi abi saamise kohta infot otsida. Kutsume üles noori looma uudseid harimise viise kas õpetajatele või lapsevanematele, et nad oskaksid paremini küberkiusamist ära tunda, seda peatada ja noori toetada. See tähendab nii igati tänapäevase sisu kui kõnetava formaadi loomist. Mida iga lapsevanem ja õpetaja peaks küberkiusamisest teadma, et tõhusalt lapsi ja noori aidata? Kui teil on tekkinud eriti äge mõte ja lahendus kas lapsevanemate või õpetajate harimiseks, siis võite jagada seda ka meiega. Parimad ideed jõuavad ka Kiusamisvaba Kooliga koostöös kasutusse.

SA Kiusamisvaba Kool
veebikool@kiusamisvaba.ee
märksõna "Küberkiusamine"

Mõned allikad, millest alustada:

Targalt internetis - turvalisest käitumisest küberruumis ja abi saamise juhised.

Kiusamisvaba Kool - kiusamisest ja selle vastu astumisest üldisemalt, blogilood, artiklid.

Suurim julgus - küberkiusamise ja selle vastu abi saamise info noortele, lapsevanematele, õpetajatele.

Veebipolitseinikud

Küberkiusamise konverents 2024

UNICEF - How to stop cyberbullying?

JUHEND RÜHMALE

1. MILLES ON PROBLEEM? Sõnastage see siia võimalikult täpselt

2. MIDA SELLE PROBLEEMIGA PEALE HAKATA? Ajurünnaku mõtted:

3. MILLISE EESMÄRGI OMA RÜHMAGA SEAME? Eesmärk on võimalik lahendus või leevendus probleemile. Võiks olla SMART.

4. MIDA ON MEIL VAJA NÜÜD JUURDE UURIDA JA ÕPPIDA, ET SEE EESMÄRK TÄITA?

5. MEIE PLAAN EESMÄRGI SAAVUTAMISEKS:

TEGEVUS

VASTUTAJA

TÄHTAEG

TÄITKE PÄRAST ESITLUST: mida sellest kõigest õppisite?